

Колесник А. В.
кандидат філологічних наук,
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ЯК ПІДҐРУНТЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З «УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

У сучасних політичних умовах, коли відбуваються бойові дії на Сході України, особливого значення у професійній підготовці здобувачів вищої освіти набуває завдання патріотичного виховання, формування громадянської свідомості, відданості загальнодержавній справі зміцнення України. Адже від свідомої громадянської позиції майбутнього спеціаліста залежить майбутнє України, існування української нації.

Патріотичне виховання здійснюється різними способами – на виховних годинах у навчальних групах, зустрічах з ветеранами, на загальноуніверситетських, міських, обласних заходах – жоден з яких не залишається безрезультатним у виховному аспекті. Проте найбільші можливості щодо забезпечення патріотичного виховання у закладах вищої освіти мають аудиторні заняття, зокрема, з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». У закладах вищої освіти нефілологічного профілю передбачається ознайомлення з основними поняттями і правилами використання української мови у професійному спілкуванні. На жаль, програма не передбачає вивчення різноманітних аспектів української культури, що сприяли виникненню того чи іншого мовного явища. Одним із таких джерел є усна народна творчість та українська художня література, використання яких на заняттях з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є необхідною складовою патріотичного виховання молоді, його підґрунтям.

Вивчення української літературної спадщини, яка надає зразки відданості своєму народові та готовності боронити свободу і незалежність держави, є актуальним питанням у підготовці фахівців із правозахисної діяльності – юристів і працівників Національної поліції України.

Велике значення для виховання патріотизму має вивчення малих жанрів фольклору – прислів'їв, приказок, казок, в яких протягом століть зберігалися життєвий досвід народу, ставлення до оточуючих, до природи, до рідної землі, моральні цінності, оцінка життєвих ситуацій і вчинків людей. Ці жанри фольклору здійснюють виховний вплив завдяки своїй особливій формі, емоційності, образності, яскравості, доступності [1, с. 172]. Властива прислів'ям і приказкам лаконічність дозволяє чітко, влучно і доцільно визначити основні морально-етичні правила поведінки у щоденному спілкуванні. Прислів'я чи приказка є наслідком скорочення-стиснення певного поетичного твору або узагальнення поодиноких спостережень, здобутих з життя. Те й інше є результатом народної мудрості.

Наприклад, відоме всім прислів'я «Слово – не горобець, вилетить – не спіймаєш» є узагальненням вікових спостережень народу про те, наскільки значущим є кожне слово, сказане людиною. Розбір цього прислів'я на занятті є необхідним для розвитку вміння висловлення власної думки, для відстоювання власної моральної позиції. На занятті з майбутніми фахівцями із правозахисної діяльності особливого значення набуває обговорення правових аспектів щодо відповідальності за кожне сказане слово.

Отож прислів'я – важливий, глибокий образний вираз, який може узагальнити відокремлені факти та легко застосовується до багатьох споріднених, а іноді і далеких поодиноких фактів.

Використання малих фольклорних жанрів на заняттях з дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” сприятиме розвитку мовленнєвих навичок, творчій діяльності в доборі мовного матеріалу, дозволить обрати доречні варіанти поведінки, підказані народними традиціями, чим впливатиме на формування громадянської свідомості та патріотизму здобувачів вищої освіти.

Не менш важливим буде звернення до творчості видатних письменників України, зокрема, Івана Франка, який протягом усього свого життя і творчого шляху боровся із соціальною несправедливістю, з пригнобленням українського народу, створюючи тексти патріотичного змісту. Його твори насичені образами-символами з народної творчості, народних традицій.

Так, у ранній період творчості основу для створення нового суспільства І. Франко вбачав у наданні рівності усім людям, зокрема – економічної, що забезпечувало би становище, гідне людини, адже “робітник у всьому світі, а особливо у нас ... не спроможний виконати своїх обов'язків щодо держави і щодо своїх близьких. В сучасних умовах йому загрожує безперервний голод і злидні...” [2, с. 26]. І. Франко бачив, що в XIX столітті робітники в дійсності були простими наймитами, настільки залежними від капіталіста, який на той час володів усіма засобами виробництва, що за суспільним становищем нагадували новий вид рабів: “Оце і є нинішній робітник – справжній раб капіталу, білий негр”, – зазначав він у статті “Про працю” [3, с. 67].

Творчість письменника представлена різними жанрами, у тому числі казками, у яких письменник звертається до народних традицій. У цьому жанрі основним рушійним зарядом є моральний фактор – прагнення до справедливості, чесності, доброти, порядності, виділяються народні ідеали, заради яких борються й перемагають герої казок. На заняттях варто звернути увагу на твір-казку “Свиня” (1890), в якому сатиричний образ свині набув глибокого політичного змісту. У подіях, що відбуваються за сюжетом (голосування на виборах, читання Свинею “народовських” і “москвофільських” газет), простежується політична дійсність Галичини кінця XIX століття, де боролись представники різних політичних поглядів, найбільш консервативні з яких у творі інакомовно представлені в образі Свині. У цій казковій алегорії викривається суспільне пристосування,

політична продажність, які засуджуються письменником і зображуються для викриття їх ганебності.

Стан законності у державі та взаємовідносини між владою і народом І. Франко викриває у гострополітичній казці-памфлеті “Звірячий бюджет” (1897), піддаючи критиці “Свинську конституцію” (так називається в казці основний державний закон).

І. Франко звертається також до теми несправедливо ув’язненої людини. Постаті арештантів, які представлені в контексті загальної проблеми несправедливого ув’язнення в провінційних містечках Галичини, знаходимо в оповіданнях І. Франка “На дні” (1880), “До світла!” (1889), поемі “З любові” (1889), в яких викривається злочинне нехтування людським життям особами, уповноваженими на правосуддя.

Образи арештантів зустрічаємо в автобіографічному оповіданні І. Франка “На дні” (1880), яке було створено після ув’язнення самого письменника в Коломиї. В цьому оповіданні показано долю українця-інтелігента Андрія Темери, якого несправедливо ув’язнили в тюремній камері, де у страшних умовах знаходилось вісім арештантів. І. Франко, як психолог і гуманіст, намагався змалювати позитивні риси кожного арештанта, жертви панівної суспільної “машини”, “високої школи дна суспільства” [4, с. 493]. У згаданих оповіданнях віднаходимо гуманне ставлення та співчуття автора до арештантів, намагання показати позитивні риси характеру кожного з них.

Використання цих творів на заняттях з дисципліни “Українська мова (за професійним спрямування)” у закладах вищої освіти юридичного спрямування дає матеріал для роздумів про громадянську свідомість та відповідальність кожного члена суспільства, для формування патріотизму майбутніх фахівців правоохоронної галузі України.

Література

1. Гриновецька Є. М. (2017). Прислів'я та приказки як засіб формування соціокультурної компетентності на уроках англійської мови. *Інформаційно-методичний супровід освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР*. http://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2018/03/2018_03_29_7_Grinovetska.pdf
2. Франко І. Я. Чого ми хочемо? (1984). *Франко І. Я. Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка. Т. 44. Кн.1: економічні праці (1878 – 1887).
3. Франко І. Я. Про працю (1984). *Франко І. Я. Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка. Т. 44. Кн.1: економічні праці(1878 – 1887).
4. Франко І. Я. На дні (1978). *Франко І. Я. Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка. Т. 15 : повісті та оповідання (1878 – 1882).